

Аналітична записка

Ставка на співпрацю:

як переробка рослинних протеїнів
створює можливості для об'єднання
українських та європейських компаній

Зміст

Резюме	3
Роль рослинних протеїнів для ЄС	5
Попит: у якому вигляді Європа споживає рослинні протеїни	5
Структурна залежність ЄС від імпорту рослинних протеїнів	6
Нова білкова політика ЄС	8
Потенціал України як постачальника рослинних протеїнів до ЄС	9
Рекомендації Ukraine Facility Platform щодо розвитку переробки рослинних протеїнів та виходу на ринок ЄС	11

Оксана Осьмачко

Стратегічна експертка з
агропромисловості та біорізноманіття
в Ukraine Facility Platform

Резюме

Українське аграрне виробництво опинилося в ідеальному штормі. Експортна логістика працює на межі: пропускна спроможність маршрутів обмежена, перевезення дорожчає, а інфраструктура – порти, елеватори, переробні потужності – залишається цілком російських атак. Водночас європейська інтеграція вимагає від галузі не просто відновлення, а адаптації: український агросектор має вбудуватися у спільний ринок на нових умовах, і зробити це швидше, ніж передбачали будь-які довоєнні плани.

На тлі цих викликів державна політика не має обмежуватися компенсацією втрат – вона має створювати умови для зміни структури виробництва та експорту. В умовах дорогої та обмеженої експортної логістики Україні економічно вигідніше нарощувати частку продукції з вищою доданою вартістю: це дозволяє отримувати більшу експортну виручку з кожної тонни перевезеного товару та зменшує залежність агросектору від моделі масового експорту сировини.

Для України переробка – це можливість перейти від переважно сировинної конкуренції до глибшої інтеграції у європейські ланцюги створення вартості, зокрема в сегментах, де ЄС залишається залежним від імпорту з третіх країн.

У цій записці ми розкриваємо цю логіку на прикладі рослинних протеїнів – і наводимо три причини, чому саме цей напрям вартий першочергової уваги.

Європі бракує власної високобілкової кормової сировини. ЄС імпортує близько двох третин високобілкової сировини, а залежність від імпорту сої сягає 94% – при тому, що близько 90% світового виробництва сої дають лише шість країн. Будь-який кліматичний, торговельний чи логістичний збій за такої концентрації обертається перебоями в постачанні. Диверсифікація джерел стала для Європи стратегічним завданням, і в новій білковій політиці ЄС Україну прямо названо стратегічним партнером.

Україна вже є значним виробником і експортером рослинних протеїнів. Соевий шрот переважно постачається до ЄС, тоді як значна частина соняшникового шроту спрямовується до Китаю. Водночас ЄС має структурну потребу у високобілковій сировині та прагне диверсифікувати джерела постачання. Тому ключове питання – що мають зробити Україна та ЄС, щоб більші обсяги української продукції постачалися на європейський ринок. Для цього потрібні розвиток логістики та прикордонної інфраструктури, зближення стандартів і процедур сертифікації, передбачувані торговельні умови, прямі зв'язки з європейськими покупцями, довгострокові контракти та інвестиції у глибшу переробку.

Фінансові інструменти для нових виробництв уже працюють з. Завод соєвого білкового концентрату «Астарті» в Полтавській області стартував із пакетом фінансування від IFC, яка відзначає концентрат як продукт вищої доданої вартості та

можливу європейську альтернативу рибному борошну в аквакультури.

Кейс «Астарті» підтверджує, що міжнародні фінансові інструменти вже дозволяють запускати такі проєкти, однак масштабування потребує системного механізму гарантій та розподілу ризиків, а також підготовленого портфеля проєктів, придатних до фінансування. Інші виробники також можуть рухатися за цією ж моделлю – власна сировина плюс первинна переробка як основа для наступної технологічної стадії – спираючись на інструменти ЄІБ, IFC та Ukraine Investment Framework.

Виходячи з цього, записка визначає пріоритетні продуктові сегменти – від соєвого білкового концентрату, найбільш готового до масштабування, до горохових і соняшникових напрямів, що потребують окремої оцінки, – та формулює рекомендації щодо виходу на ринок ЄС. Це рамка для роботи, а не готовий план: питання впровадження ми свідомо залишаємо відкритими та запрошуємо стейкхолдерів до дискусії про те, як перетворити наявну сировинну базу на конкурентоспроможне виробництво.

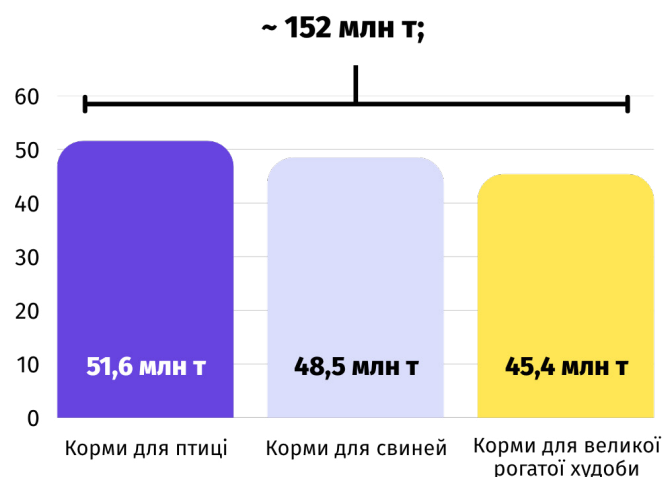
Роль рослинних протеїнів для ЄС

Попит: у якому вигляді Європа споживає рослинні протеїни

Європа потребує рослинних протеїнів передусім у складі кормів для тваринництва і птахівництва. Спеціалізовані кормові білки формують окремий ринок. Продукти більш глибокої переробки закривають потреби харчової промисловості.

Близько **70% протеїну із зернових, олійних і зернобобових культур у ЄС – це корм для тварин**. Високобілкові компоненти особливо важливі для свинарства, скотарства та птахівництва. Фермери розрізняють корми за вмістом білка, амінокислотним складом, засвоюваністю та стабільністю поживних характеристик.

Графік 1 – Виробництво комбікормів у ЄС за основними сегментами, 2026 рік

Одна зі сфер використання рослинних протеїнів – виготовлення комбікормів. За прогнозом Європейської федерації виробників комбікормів (FEFAC), у 2026 році компанії у ЄС вироблять близько **152 млн тонн** комбікормів (майже такий же обсяг, як у 2025 році, що свідчить про стабільний базовий попит). Найбільші сегменти: корми для птиці – **51,6 млн тонн**, свиней – **48,5 млн тонн**, великої рогатої худоби – **45,4 млн тонн**.

Попит на рослинні протеїни сконцентрований у країнах з розвиненим тваринництвом. Наприклад, Іспанія – найбільший виробник кормів для свиней (у 2026 році очікується **13,1 млн тонн** продукції). Франція вироблятиме близько **8,25 млн тонн** кормів для птиці, Польща – **7,46 млн тонн**. Значні ринки мають Німеччина, Нідерланди, Італія, Бельгія та Данія.

Окремий сегмент – спеціалізовані корми, що використовують продукцію з вищим ступенем переробки. Наприклад, соєвий білковий концентрат має більшу

концентрацію білка та нижчий рівень антипоживних компонентів порівняно зі стандартним шротом. Його використовують у спеціалізованих кормових рецептурах. Українські виробники могли б поглиблювати переробку сої, щоб закривати потреби ЄС у цьому сегменті, при цьому отримуючи вищу ціну за тонну продукції.

У харчовій промисловості рослинні протеїни використовують як функціональні інгредієнти для підвищення вмісту білка, формування текстури та виробництва рослинних і гібридних продуктів, напоїв та інших харчових категорій. Водночас вони мають особливе значення для веганського та вегетаріанського харчування, де рослинні джерела білка є важливою складовою раціону.

Зараз 64% білка у раціоні мешканців ЄС – тваринного походження. Проте Європейська Комісія вважає рослинні білкові продукти та напої найбільш перспективним сегментом серед альтернативних протеїнів (переваги – сформована регуляторна база і сприйняття споживачів). Основними джерелами протеїнів залишаються зернові, натомість зернобобові закривають лише близько 2% споживання.

Рослинний протеїн – важливий інгредієнт для цього сегменту харчової промисловості. У ЄС є попит на соєві й горохові концентрати та ізоляти, текстуровані білки та інші продукти. Має значення вміст білка, розчинність, смак і колір, текстура, здатність до загущення, простежуваність сировини тощо.

У цей сегмент інвестують великі виробники. Наприклад, один зі світових лідерів переробки сільгоспсировини, американська ADM розширила виробництво концентрату з сої без ГМО у Нідерландах і створила у Сербії додаткові потужності з виробництва текстурованого соєвого білка. Інша компанія, світовий лідер у рослинних інгредієнтах, французька Roquette, у 2025 році розширила портфель текстурованих горохових і пшеничних білків для харчової промисловості (новий текстурований гороховий продукт містить близько 70% білка). Ці інвестиції свідчать про розвиток європейського ринку спеціалізованих білкових інгредієнтів поряд із масовим кормовим сегментом.

Структурна залежність ЄС від імпорту рослинних протеїнів

ЄС виробляє значні обсяги рослинного протеїну, однак структура виробництва не відповідає потребам у високобілкових кормових компонентах. Власне виробництво в основному продукує товари з низьким і середнім вмістом білка, а потребу у високобілкових компонентах значною мірою закриває імпорт.

Так, у 2025/26 маркетинговому році у ЄС виробили 67 млн тонн рослинного протеїну: приблизно 31 млн тонн грубих кормів і близько 29 млн тонн – зернових з малим і середнім вмістом білка. Виробництво протеїну з високобілкових культур становило лише 7,2 млн тонн.

У високобілковому сегменті Європейський Союз має структурну залежність

від імпорту. За даними Європейської Комісії, **ЄС імпортує близько ⅔ потреби високобілкової сировини.**

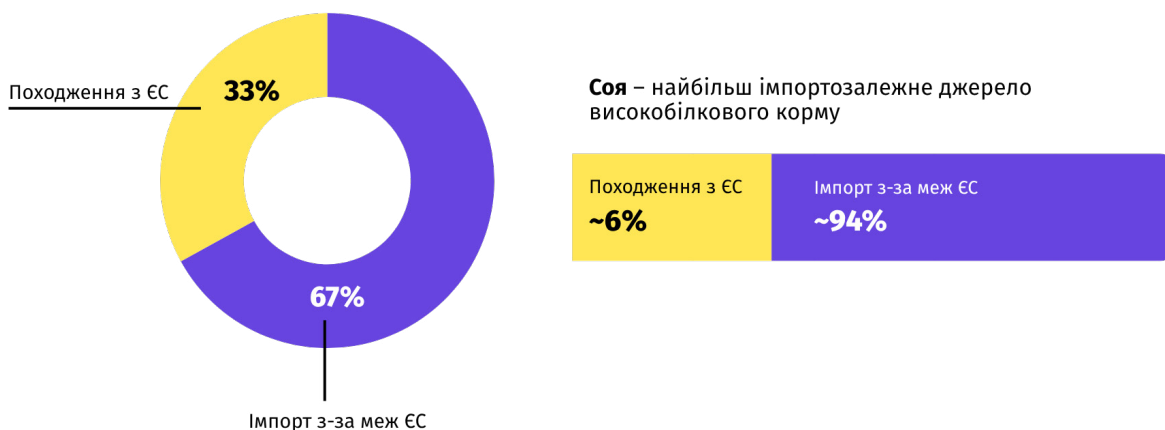
Графік 2 – Структура виробництва рослинного протеїну в ЄС, 2025/26 МР

Для сої залежність є особливо високою: **94% соєвого протеїну імпортується.** У 2024/25 маркетинговому році ЄС ввіз **близько 13,4 млн тонн протеїну у формі соєвих бобів і соєвого шроту.**

Вразливість ЄС у цих секторах посилює концентрація на глобальних ринках: шість країн виробляють близько 90% сої. Основні постачальники до ЄС – Бразилія, Аргентина та США. Це означає, що зміна клімату у цих країнах, торговельні обмеження, складнощі глобальної логістики можуть створити перебої у постачанні продукції.

Графік 3 – Імпортна залежність ЄС у сегменті високобілкових кормів

Щоб посилити власну стійкість, ЄС планує збільшити власне виробництво. Проте білкові культури конкурують за площі з іншими культурами, урожайність і прибутковість суттєво відрізняються залежно від регіону, а розвиток нових ланцюгів потребує інвестицій у зберігання, переробку, знання та довгострокові відносини між виробниками й покупцями.

Попри ці обмеження, стратегія ЄС встановлює ціль: до 2035 року підвищити частку

протеїну з олійних і білкових культур походженням з ЄС, що використовується у кормах, **з 25,8% до 35%**. Якщо цієї мети вдасться досягти, це суттєво посилить внутрішню базу, однак зовнішні поставки залишаться важливими.

Нова білкова політика ЄС

7 липня 2026 року Європейська комісія ухвалила План дій щодо стійкості, стратегічної автономії та сталості білкової системи ЄС. Його завдання – створити більш стійку, конкурентоспроможну та диверсифіковану білкову систему, здатну зменшувати критичні залежності й одночасно формувати нові економічні можливості для європейського аграрного та харчового сектору. Цей План, що анонсували у Vision for Agriculture and Food, доповнює Стратегію ЄС щодо тваринництва.

ЄС включив стимули для виробників білкової сировини у Спільну аграрну політику, зокрема підтримку включення зернобобових та олійних культур у сівоzmіни, зниження ризиків для фермерів і розвиток довгострокових контрактів у білкових ланцюгах. Особливу увагу приділили інфраструктурі, адже саме цю ланку визначили одним з бар'єрів для розширення сектору. Єврокомісія планує визначати можливості фінансування **зберігання та переробки високобілкової сировини**.

Щоб стимулювати попит на рослинні протеїни, ЄК планує розвивати маркування походження білкових культур, використання критеріїв сталості у державних закупівлях, просувати зернобобові та заохочувати більш диверсифіковане харчування. Єврокомісія також планує підтримати держави-члени ЄС у формуванні **гармонізованих балансів протеїну для кормового і харчового використання**. Очікують, що це дасть точніше розуміння внутрішнього попиту та залежностей.

Дослідження та інновації – окремий напрямок, у якому планують докладати зусилля. ЄС планує підтримувати селекцію білкових культур, підвищення врожайності та стійкості, технології переробки, альтернативні джерела протеїну, ефективніше використання побічних продуктів і біомаси. План прямо пов'язує розвиток білкової системи із біоекономікою та створенням нових ланцюгів доданої вартості для кормового і харчового секторів. Оскільки ЄС значною мірою залежить від імпорту високобілкових кормів, План передбачає диверсифікацію географії постачання, розвиток партнерств і поступове зближення виробничих та екологічних стандартів. **План окремо відзначає посилення ролі України як стратегічного партнера ЄС і передбачає поглиблення співпраці з Україною як країною-кандидатом для диверсифікації постачання білкових культур та зближення виробничих стандартів.**

Потенціал України як постачальника рослинних протеїнів до ЄС

Україна вже є значним виробником та експортером рослинного протеїну. За оцінкою Європейської Комісії, країна виробляє **близько 13,5 млн тонн рослинного протеїну**, 60% цього обсягу – на експорт.

Соя – особливо важливе джерело рослинних протеїнів. За оцінкою Служби закордонного сільського господарства Міністерства сільського господарства США USDA/FAS, у 2025/26 маркетинговому році Україна виробить близько **4,95 млн тонн сої**, близько 3,1 млн тонн буде перероблено в Україні, а близько 2 млн тонн буде експортовано у вигляді соєвих бобів. Водночас у попередньому 2024/25 маркетинговому році виробництво сої сягнуло приблизно **7,15 млн тонн**. Це показує як масштаб української сировинної бази, так і її річну волатильність.

Графік 4 – Україна: виробництво та експорт рослинного протеїну

У 2025/26 маркетинговому році виробництво соєвого шроту оцінюється приблизно у 2,45 млн тонн, а експорт – у 1,86 млн тонн. ЄС є основним ринком: у вересні 2025 – лютому 2026 року на нього припадало 75% українського експорту соєвого шроту.

Наступний рівень розвитку пов'язаний із поглибленням переробки. Найбільш підготовленим напрямом є **соєвий білковий концентрат**. Україна вже має виробництво сої, значні обсяги соєвого шроту, сформований експорт до ЄС.

«Астарта» будує перший масштабний промисловий проєкт – завод у Полтавській області потужністю близько **100 тис. тонн соєвого білкового концентрату на рік**, інтегрований з існуючим соєпереробним комплексом. Загальна вартість проєкту оцінюється приблизно у **\$93 млн**. Міжнародна фінансова корпорація (IFC) також підтримала проведення ринкового дослідження, підготовку бізнес-плану та оцінку комерційної привабливості проєкту. IFC характеризує соєвий білковий концентрат «Астарті» як продукт із більшою доданою вартістю та окремо відзначає його потенціал як альтернативи рибному борошну для європейської аквакультури. Врешті IFC схвалила пакет фінансування до **\$80 млн**.

Проєкт «Астарті» використовує модель, якою можуть скористатися й інші українські виробники: сировинна база і первинна переробка формують основу для додаткової технологічної стадії та виходу на спеціалізований ринок.

Перспективними є також напрями переробки гороху та соняшнику. З гороху можна виробляти харчові концентрати, ізоляти та текстуровані білки. Оскільки європейський ринок таких продуктів уже сформований і має конкретні вимоги до технологій та характеристик продукції, Україні необхідно оцінити доступні обсяги сировини, її якість, собівартість виробництва та можливість працювати за специфікаціями конкретних покупців.

Україна має значні потужності з переробки соняшнику та виробництва соняшникового шроту. Наступним рівнем переробки може бути виробництво кормових продуктів із підвищеним вмістом білка. Подальше виділення білкових фракцій для харчового використання потребуватиме додаткової оцінки технологічної зрілості, економіки виробництва та ринкового попиту.

Для України розвиток переробки сої, гороху та соняшнику створює можливість збільшувати внутрішню додану вартість, диверсифікувати аграрний експорт і збільшувати вартість експорту в розрахунку на тонну продукції.

Виробництво спеціалізованих інгредієнтів також передбачає глибші комерційні зв'язки з європейськими виробниками кормів і харчової продукції, оскільки такі продукти продаються за визначеними специфікаціями та часто потребують довгострокових контрактів. Водночас різні білкові продукти мають різну економіку. Обсяг доступної сировини є лише одним із факторів.

Рекомендації Ukraine Facility Platform щодо розвитку переробки рослинних протеїнів та виходу на ринок ЄС

1. Розширити співпрацю України та ЄС у межах Плану дій на переробку та білкові інгредієнти.

Європейська Комісія вже визначила Україну партнером для диверсифікації постачання білкових культур. Наступним етапом співпраці має стати оцінка можливостей виробництва в Україні продуктів із більшою доданою вартістю та їх інтеграції у кормові й харчові ланцюги ЄС.

2. Визначити пріоритетні продуктові сегменти на основі фактичного попиту ЄС.

Для кожного напрямку треба зіставити обсяг ринку, імпорتنу залежність, цільові країни, конкурентів, вимоги покупців та українську сировинну базу. Соєвий білковий концентрат має найкращі передумови для масштабування. Харчові соєві білки, горохові концентрати та ізоляти і продукти поглибленої переробки соняшнику потребують окремої ринкової та технологічної оцінки.

3. Формувати інвестиційні проєкти за участю майбутніх покупців.

Європейських виробників комбікормів, спеціалізованих кормів і харчових інгредієнтів доцільно залучати на ранньому етапі для визначення продуктових специфікацій, необхідних обсягів, вимог до якості та можливостей довгострокового контрагування. Це дає змогу підібрати технологію і масштаб підприємства під підтверджений ринок.

4. Сформувати портфель проєктів для передінвестиційної підготовки та фінансування.

Кожен проєкт має включати оцінку сировини, технологічну конфігурацію, розміщення, попередні капітальні й операційні витрати, потенційних покупців, фінансову модель та екологічні й соціальні ризики. Для підготовки таких проєктів можуть використовуватися інструменти ЄІБ, IFC, Ukraine Investment Framework та

інших міжнародних фінансових установ.

5. Пов'язати розвиток сектору з процесом інтеграції до єдиного ринку ЄС.

Нові виробництва мають від самого початку враховувати вимоги ЄС до безпечності кормів і харчових продуктів, простежуваності сировини, сталості виробництва та стабільності характеристик готового продукту. Для окремих ринкових сегментів матиме значення можливість забезпечувати окремі ланцюги сировини без ГМО.

Європейський ринок рослинних протеїнів створює для України довгострокову можливість, яка спирається на структурну залежність ЄС від імпорту високобілкових кормів, розвиток ринку спеціалізованих білкових інгредієнтів і нову політику ЄС щодо диверсифікації та стійкості постачання. Україна вже має значну сировинну базу та існуючі торговельні зв'язки з ЄС. Наступним завданням є визначення тих продуктових сегментів, де ця база може бути перетворена на конкурентоспроможне виробництво з більшою доданою вартістю.